

Artikel: Marie de Guise en Mary, Queen of Scots: 1554-1587: Legitimiteitsproblemen van een regent en vorst in vroegmodern Schotland

Auteur: Inge Kleefman

Verschenen in *Skript Historisch Tijdschrift*, jaargang 45.2, 12-21.

© 2023 Stichting Skript Historisch Tijdschrift, Amsterdam

ISSN 0165-7518

Abstract: At first glance, the differences between the reign of Marie de Guise and Mary, Queen of Scots, seem major. Nevertheless, both women faced three issues which impacted their legitimacy as rulers. First, their French heritage could be used against them by their opponents to paint them in a bad light. Secondly, both women had to face Early Modern sexist ideas on female rule. Lastly, the Reformation offered a context in which all these issues were amplified. Marie was a French, Catholic regent, but she still managed to overcome these issues far better than Mary. She was more politically adept than her daughter, which ensured she could rule Scotland more efficiently.

Skript Historisch Tijdschrift is een wetenschappelijk blad dat viermaal per jaar verschijnt. De redactie, bestaande uit studenten en pas afgestudeerden, wil bijdragen aan actuele historische debatten, en biedt getalenteerde studenten de kans om hun werk aan een breder publiek te presenteren.

MARIE DE GUISE EN MARY, QUEEN OF SCOTS: 1554-1587

LEGITIMITEITSPROBLEMEN VAN EEN REGENT EN VORST IN VROEGMODERN SCHOTLAND

Inge Kleefman

Op het eerste gezicht lijkt het verschil tussen het regentschap van Marie de Guise en het koningschap van Mary, Queen of Scots, groot. Desondanks kregen beide vrouwen te maken met drie problemen die een bedreiging vormden voor hun legitimiteit als heerser. Het is echter nog maar de vraag of de formele regeringsvormen van regentschap en koningschap invloed hadden op de manier waarop beide vrouwen omgingen met deze legitimiteitsproblemen.

Mary, Queen of Scots (1542-1587), heeft sinds haar dood de aandacht van zowel historici als het grote publiek getrokken.¹ Haar regeerperiode wordt vaak als uitzonderlijk beschouwd; haar romantische intriges, cruciale politieke fouten en uiteindelijk executie krijgen nog altijd de meeste aandacht. Omdat de nadruk ligt op de gebeurtenissen rond Mary's persoonlijke leven, wordt haar politieke carrière niet in een historische context besproken, maar als een opzichzelfstaande, afwijkende periode gezien. Haar populariteit is deels te verklaren door de huidige politieke situatie in Schotland, waar de roep om onafhankelijkheid van het Verenigd Koninkrijk steeds sterker wordt. Mary is de personificatie van de gespannen relatie tussen Engeland en Schotland, waarbij haar executie wordt gezien als een

bevestiging van de minderwaardige positie die de Schotten nog altijd wordt toegekend. De populariteit van Mary verklaart ook waarom Marie de Guise (1515-1560) bij het grote publiek minder bekend is; men kent haar alleen als Mary's moeder. Ondanks dat de regeringsperiodes van beide vrouwen (met een korte interval van Châtelherault) in elkaar overlappen, wordt Marie dus overschaduwd door haar dochter. Door Mary Queen of Scots en Marie de Guise gezamenlijk te bespreken, zal de continuïteit tussen beide regeringsperiodes weer zichtbaar worden.

Vanwege de verschillen in regentschap en koningschap en de huidige status van deze vrouwen, hebben historici hen nog niet expliciet gezamenlijk behandeld. Dit terwijl hierdoor juist een duidelijk beeld kan ontstaan van hoe beiden

François Clouet (C. 1520-1572), *Mary, Queen of Scots (1542-87)*, c. 1558. Watercolour on vellum | RCIN 40122. Bron: Wikimedia Commons.

regeerden. Mary's politieke beleid krijgt daardoor weer de prioriteit in plaats van haar persoonlijke leven. Daarnaast kan dit de invloed van Marie benadrukken in plaats van haar alleen te zien als Mary's moeder of als één van de vele regenten. Bovendien zijn de legitimiteitsproblemen waarmee beiden te maken kregen vergelijkbaar. Marie kwam uit de machtige Guise-familie, waardoor Mary ook aan hen verbonden was. Beiden hadden daardoor een sterke connectie met Frankrijk en keken naar Schotland met een Franse blik—iets wat de Schotten niet altijd konden waarderen. Daarnaast speelde hun gender, in een tijd waarin verschillende publicaties de autoriteit van vrouwelijke heersers in twijfel trokken, ongetwijfeld een rol. Tenslotte was de Reformatie van invloed op hoe deze katholieke regeerders hun macht konden uitoefenen; Marie

maakte het begin van deze hervormingen mee, Mary keerde terug naar een deels protestants geworden Schotland. Door deze problemen één voor één te behandelen, wordt duidelijk of regentschap en koningschap invloed hadden op de manier waarop deze problemen opgelost konden worden. Zo worden beide vrouwen binnen een breder kader geplaatst dan voorheen het geval was: Mary is niet alleen de Schotse martelaar, Marie is niet alleen Mary's moeder.

Het eerste legitimiteitsprobleem betreft de Franse achtergrond van beide vrouwen. Marie de Guises invloed op de Schotse cultuur toont dat haar Franse achtergrond niet noodzakelijkerwijs een probleem hoefde te vormen. Zo zorgde ze er samen met haar echtgenoot koning James V (1512-1542) voor dat Schotse kastelen gebouwd en gerenoveerd werden in

Corneille de Lyon (C. 1500/10 - 1575), *Mary of Guise*, 1515 - 1560. Queen of James V. Oil on panel | PG1558. Bron: Wikimedia Commons.

de Franse stijl, door bijvoorbeeld Franse metselaars in te huren.² Verder is Marie's invloed zichtbaar in de Schotse mode. James gaf opdracht voor het maken van Franse accessoires en kleding, Marie's dienaren droegen kleding in Franse stijl en ook Schotse vrouwen namen verschillende Franse kledingstijlen al snel over. Volgens tijdgenoten was dit niet altijd praktisch, aangezien het er ongemakkelijk uit kon zien als een handelaarsvrouw in een lange jurk door de modder liep.³ Hieruit blijkt dat Marie ook de Schotse bevolking kon inspireren en dat haar invloed niet alleen tot het hof reikte. Hoewel het overnemen van de kledingstijl van de vorstin gebruikelijk was in de vroegmoderne periode, is het feit dat de Schotten ook deze onpraktische, buitenlandse stijl wilden overnemen veelzeggend voor de invloed van Marie. Deze beïnvloeding was overigens wederzijds; Marie probeerde Schots te leren en stelde naast haar Franse hofhouding ook een groot aantal Schotse dienaren aan. Ze had een oprechte interesse in de Schotse cultuur.⁴

Toch werd haar Franse achtergrond tijdens de Reformatie problematisch. Deze omslag is zichtbaar in de boekenreeks *The History of the Reformation* (1559-1566) van de protestantse hervormer John Knox (?-1572). De protestanten hoopten in de beginjaren van de Schotse Reformatie dat ze steun zouden krijgen van Marie en gingen dus respectvol en formeel met haar om. Marie's achtergrond kwam pas naar voren toen zij zich tegen de protestanten begon te keren. Dit is zichtbaar als Knox Marie's besluiten tegen de protestanten beschrijft. In deze context beschrijft hij 'the queen regent and France' in samenhang, wat al aangeeft dat hij de twee niet los van elkaar ziet.⁵ Als de protestanten in direct conflict komen met Marie, wordt haar Franse identiteit nog meer benadrukt. Dit zal ongetwijfeld te maken hebben gehad met de toenemende spanning in Frankrijk, die de katholieken en De Guise in een kwaad daglicht zette. Wanneer Marie een leger van Fransen inzet om de protestanten in Perth te verdrijven, is dit voor Knox

dus een signaal dat zij verbonden is met Frankrijk. Als Marie de stad binnenrijdt met haar 'swarm of Papists' begint ze 'to rage against all godly and honest men (...)'. Knox beschreef vervolgens dat 'their houses were oppressed by the French; the lawful magistrates, as well as provost as baillies, were unjustly, and without all order, deposed from their authority'.⁶ Knox bracht dus meteen de Franse troepen in beeld. Voor hem vormden deze namelijk een belangrijk onderdeel van zijn argument: dit was hét bewijs dat Marie Schotland zou willen inlijven bij Frankrijk. Het koppelen van Marie aan haar Franse familie krijgt hiermee een duidelijke betekenis: hoe heftiger de Reformatie werd, des te meer Marie's Franse identiteit tegen haar gebruikt werd.

Hoewel de protestanten Marie's banden met Frankrijk graag verwoordden als een probleem, was dit volgens historica Jenny Wormald juist wat haar tot een goede regent maakte. Volgens Wormald gedroeg Marie zich als 'de Europese Guise', die een sterke band tussen Frankrijk en Schotland als noodzakelijk zag om het Franse koningshuis sterker te maken dan de Habsburgers.⁷ Marie wilde Schotland een belangrijkere rol op het wereldtoneel geven, omdat haar familie er op deze manier een sterke bondgenoot bij kreeg. Hierdoor nam ze besluiten die de Schotten misschien niet altijd konden waarderen, maar deze internationale blik was een van Marie's sterkste punten. Volgens Wormald is Marie de Guise dan ook hét bewijs dat een Franse, katholieke achtergrond geen probleem hoefde te vormen voor het besturen van een land.⁸ In haar beginjaren in Schotland werd haar Franse identiteit door tijdgenoten geprezen. Het is dus opvallend dat Marie's achtergrond alleen een negatieve lading kreeg op het moment dat Schotland in een gespannen situatie verkeerde. Hieruit blijkt dat haar Franse identiteit niet per definitie een probleem vormde. Hoe deze werd ingezet, was van groter belang.

Als Mary's omgang met haar Franse identiteit wordt vergeleken met die van haar moeder, lijkt het er sterk op dat Marie hier beter mee omging. Marie was overduidelijk een Française gebleven, maar toonde wel interesse in het land dat zij bestuurde. Bij haar dochter was het lange tijd onduidelijk hoe zij haar eigen positie zag. Toen Mary de Schotse troon besteeg, behield ze de Franse politici die Marie had aangesteld en voegde hieraan haar eigen Franse hofhouding toe. Hierdoor zetelde haar pro-Engelse, protestantse parlement in Holyrood Palace, maar bracht Mary in hetzelfde paleis tijd door met haar Franse, katholieke gezelschap.⁹ Haar moeder was altijd duidelijk geweest over haar Franse identiteit en haar pro-Franse koers. De Fransen aan het hof dienden daarmee een duidelijk doel. Mary accepteerde de pro-Engelse, protestantse fractie die na haar moeders overlijden was ontstaan, maar veranderde niets in haar privéleven. Het is opvallend dat het niet-benadrukken van een Franse achtergrond in dit geval averechts werkte. Mary probeerde een neutrale positie aan te nemen om de vrede te bewaren, maar daardoor werd er juist wantrouwen over haar gereageerd. Dit gold voor zowel de Schotse bevolking, die niet wist of Mary voor of tegen het land was, als voor buitenlandse machten als Frankrijk en Engeland, die niet wisten of ze Mary zouden steunen of niet. Door Mary's onzekere houding wist niemand goed wat ze van haar konden verwachten. Zo werd haar Franse identiteit voor haar meer een probleem dan voor haar moeder.

VROUWELIJKE MACHTHEBBERS IN DE ZEVENTIENDE EEUW

Het vrouw-zijn van beiden vormde een tweede legitimiteitsprobleem. De uitspraak die James V deed nadat Marie van een dochter was bevallen, is kenmerkend voor de positie van vrouwen in de vroegmoderne tijd: 'It cam' wi' a lass and it will gang wi' a lass' ('It began with a girl and

it will end with a girl'). Het maakte duidelijk dat hij zijn koningschap te danken had aan de dochter van Robert the Bruce (1274-1329) en dat de kroon nu door een vrouw uit de handen van de Stewarts zou glippen.¹⁰ James had duidelijk niet veel vertrouwen in een vrouw op de troon en ook historici aan het eind van de vorige eeuw zagen de vrouwelijkheid van Mary als een belangrijke oorzaak voor haar uiteindelijke executie.

Dat gender een belangrijk onderdeel vormde van de kritiek op Mary's regeerperiode, kwam door de invloed van de protestanten. Met name de werken van George Buchanan en John Knox waren hierin invloedrijk. Zij verklaarden Mary's politieke fouten vanuit haar gender. Hiervoor grepen zij terug op stereotypes over vrouwen, die ze vervolgens projecteerden op vrouwelijke machthebbers. Het bekendste voorbeeld hiervan is *The First Blast of the Trumpet against the Monstrous Regiment of Women* (1558) van John Knox. De essentie van deze publicatie wordt duidelijk aan de hand van het volgende citaat:

To promote a woman to beare rule, superioritie, dominion or empire aboue any realme, nation, or citie, is repugnat to nature, cotumelie to God, a thing most contrarious to his reueled will and approued ordinance, and finallie it is the subuersion of good order, of all equitie and justice.¹¹

Volgens Knox was het onnatuurlijk als een vrouw regeerde, iets wat hij aan de hand van twee aspecten beargumenteerde. Ten eerste bezaten vrouwen een 'naturall weaknes', waardoor zij geen autoriteit over hun zonen hadden: 'For those that will not permit a woman to haue power ouer her owne sonnes, will not permit her (I am assured) to haue rule ouer a realme (...)'.¹² Het was daarom volgens Knox 'a thing moste repugnant to nature, that women rule and gouerne ouer men'.¹³ Ten tweede

is de vrouw geschapen om haar man te gehoorzamen. Doordat Eva van de verboden vrucht at, werd zij verantwoordelijk voor de zondeval en daarmee ook voor haar eigen lot: 'As God shuld say: forasmuch as thou hast abused thy former condition, and because thy free will hath broght thy selfe and mankind in to the Bondage of Satan, I therefore will bring the in bondage to man'.¹⁴ Voorheen was de toewijding aan de man vrijwillig: 'no[w] we it shall be by constreint and by necessitie'.¹⁵ Dit Bijbelse argument was voor Knox voldoende om de

“MARIE WAS OVERDUIDELIJK EEN FRANÇAISE GEBLEVEN, MAAR TOONDE WEL INTERESSE IN HET LAND DAT ZIJ BESTUURDE”

regering van vrouwen af te keuren, omdat dit direct tegen de wil van God inging: 'He will neuer, I say, approue it, because it is a thing most repugnant to his perfect ordinance (...)'.¹⁶ Door een vrouw te laten regeren, riskeerde men de onvrede van God, waardoor dit een negatieve uitwerking op het land kon hebben.

Humanist George Buchanan (1506-1582) werkte de nadelen van een vrouw aan de macht verder uit, in *A Detection of the actions of Mary Queen of Scots* (1571). Zijn werk richtte zich dus specifiek

op Mary. Hij besprak de tegenpolen van de vrouw: als zij liefhadden of haatten, deden zij dit altijd in extremen, een middenweg was niet mogelijk:

Such are the natures of some women, (...) they have vehement affections both ways, they love with excess, and hate without measure, and to what side (...) they bend, they are not governed by advised reason, but carried by violent motion.¹⁷

Dit vooroordeel over vrouwen gebruikte Buchanan vervolgens om de moord op Darnley te verklaren, door te stellen dat Mary intens veel van Bothwell hield en daardoor een intense haat had voor haar eigen man. Deze tegenpolen verklaarden volgens Buchanan ook waarom Mary een vier uur lange rit aflegde om bij Bothwell te komen. Ze reed weg 'like a mad woman' (...), her affection, impatient of delay, could not temper it self'.¹⁸ Deze rit was niet zonder gevaar, haar 'outrageous lust' zorgde ervoor dat ze door slecht weer reed en 'the dangers of thieves' op de weg niet van belang achtte.¹⁹ Mary's gender verklaarde dus haar roekeloze handelen: zonder nadenken ging ze naar Bothwell terwijl ze nog getrouwd was met Darnley. Door haar intense emoties schuwt ze moordaanslagen niet. Knox klinkt duidelijk door in dit werk: Mary heeft 'an outrageous heart which is not able to govern it self'.²⁰ Omdat veel van Mary's schandalen zich afspeelden rond haar huwelijk, stond haar vrouw-zijn dus vaker in de schijnwerpers, waardoor zowel algemene teksten van Knox als het doelgerichte werk van Buchanan veel invloed op haar konden uitoefenen. Het is daarom opvallend dat Mary hier geen weerstand tegen bood, juist omdat zij niet de enige vorstin was die met dergelijke teksten geconfronteerd werd. Mary had theorieën over het (vrouwelijk) koningschap kunnen gebruiken, zoals bijvoorbeeld Elisabeth I of Ca-

therina de Medici dit deden, maar liet zelf geen tegengeluid horen.

Marie de Guise had de invloed van *The First Blast* wellicht nog wel het meest moeten voelen, omdat Knox vlak voor het opstellen van dit werk contact met haar heeft gehad. Knox was door katholieke autoriteiten in Edinburgh opgeroepen om veroordeeld te worden voor ketterij, maar Marie had hem vrijgelaten. Hij bedankte haar in een brief en gaf daarbij meteen de aanbeveling dat Marie zich nu ook aan zou moeten sluiten bij het protestantisme in plaats van '(...) to engage your self to the corrupt Clergie, who are servants to sinne and Sathan (...)'.²¹ Marie zou zagezegd deze brief als een grap aan de kant hebben geschoven, en de bisschop besloot de rechtszaak die tegen Knox liep te hervatten.²² Knox schreef tijdens zijn ballingschap in deze periode *The First Blast*. Nadat Knox woord kreeg van de reactie die Marie op zijn eerste brief had gegeven, besloot hij haar opnieuw een brief te sturen, die hij later publiceerde met zijn eerdere brieven. Een duidelijke toon tegen vrouwen is nu ook hierin zichtbaar: '(...) nature hath denied (...) them [vrouwen] a constant spirit of good government (...)'.²³ Knox' algemene tekst tegen de regering van vrouwen was nu omgezet in een directe brief gericht aan Marie, waarmee hij niet alleen haar, maar ook direct de legitimiteit van haar positie aanviel.

De publicatie van *The First Blast* had dus juist voor Marie desastreus kunnen uitpakken. Desondanks ondervond zij weinig weerstand omtrent haar gender. De standaard stereotypen over emotionele vrouwen werden wel aangevoerd, maar haar Franse identiteit kwam vaker naar voren. Dit komt doordat Marie vaker met religieuze spanningen te maken kreeg, waardoor ze vaker werd aangevallen op haar familieachtergrond. Verder had ze haar positie in de Schotse samenleving al verworven; ze was al getrouwd geweest met James V en had hem een

dochter geschonken. Haar noodzakelijke taken als vrouw waren dus al vervuld. Ze is hierna niet opnieuw het huwelijk ingetreden en riskeerde daardoor geen romantische schandalen. Knox kon dus wel stereotypen over de vrouw direct op Marie projecteren, maar in de praktijk had dit weinig effect.

DE SCHOTSE REFORMATIE

De Reformatie vormde het derde legitimiteitsprobleem waar beide vrouwen mee te maken kregen. Marie de Guise zag de invloed van de protestanten langzaam toenemen. Voor haar was het van groot belang dat Schotland katholiek zou blijven. Toen Engeland protestants werd, stond er de angst dat Schotland nu ook protestants zou worden, en dat zij samen een front tegen Frankrijk zouden vormen. Het was voor de internationale politiek dus van belang dat Schotland katholiek zou blijven.²⁴ Omdat er tevens een katholiek huwelijk had plaatsgevonden tussen Mary en Francis II, zou een protestants Schotland de positie van Marie's dochter in gevaar kunnen brengen. Een harde aanpak tegen de protestanten leek dus de enige mogelijke optie.

Dit was niet meteen succesvol. Nadat Marie de protestanten in Perth had verdreven, keerden zij zich tegen haar, waardoor zelfs haar trouwste volgelingen zich bij de protestantse factie aansloten.²⁵ Daarnaast was ze hierdoor nog niet verzekerd van hulp uit het buitenland; omdat Henri II (1519-1559) twijfelde aan de aard van het conflict, besloot hij geen verdere actie te ondernemen.²⁶ Wanneer Francis II (1544-1560) later wel troepen stuurde, was Marie hier niet van op de hoogte, wat de protestanten konden gebruiken als bewijs dat Frankrijk Schotland wilde annexeren. Marie kon dus niet rekenen op hulp van katholieke vorsten en als ze dit wel kreeg, werkte dit niet altijd in haar voordeel. Toch wist zij gedurende haar regeerperiode genoeg steun voor haar regentschap te behouden. Dit gold

zelfs voor een deel van de protestanten, die zich nadrukkelijk tegen het katholicisme in Schotland keerden, maar niet tegen Marie.²⁷ John Knox sloot zich overigens niet bij deze groep aan. Hoewel hij beweerde dat hij Marie niet haatte, was de laatste brief die hij aan haar richtte schijnbaar zo heftig dat een medeprotestant dit weigerde af te leveren.²⁸ Omdat hij van Hugenoten hoorde over de Franse Godsdienstoorlogen (1562-1598) en de rol van De Guise hierin, was zijn haat jegens Marie met de jaren alleen maar heviger geworden. Na haar dood bad hij tot God en vroeg of Hij Schotland kon reinigen van '(...) the rest of the Guisian blood. Amen. Amen'.²⁹ In zijn *History* besteed

**"MARY HEEFT
'AN OUTRAGIOUS
HEART WHICH
IS NOT ABLE TO
GOVERN IT SELF'"**

hij dan ook weinig aandacht aan de begrafenis van Marie de Guise, omdat 'it may appear, that such matters are unworthy of remembrance'.³⁰

Mary's omgang met de Reformatie karakteriseert zich door het balanceren tussen het katholicisme en protestantisme.³¹ Hoewel ze zelf katholiek bleef, was haar beleid in eerste instantie protestants en pro-Engels. Dit veranderde echter na het huwelijk met de katholieke Lord Darnley (1546-1567). Voor de doop van haar zoon James (de latere James VI en I, 1566-1625) organiseerde ze een katholieke ceremonie waarmee ze

haar geloof publiekelijk uitte. Nadat haar overwegend protestantse raad hier kritiek op gaf, besloot Mary alsnog een aantal pro-protestantse maatregelen te nemen.³² Ook naar andere vorsten toe was Mary onduidelijk. Tijdens haar gevangenschap schreef ze in een brief aan de Spaanse koningin dat ze 'many fine things' aangeboden heeft gekregen in ruil voor het wijzigen van haar geloof, maar 'I assure you (...), that I shall die in the Roman Catholic religion, whatever they may say to the contrary'.³³ Tegelijkertijd voegde ze eraan toe dat ze dit niet kon garanderen: '(...) if I am compelled to yield (...), you may judge that it will be because I am a prisoner'.³⁴ Zowel katholieken als protestanten wisten tijdens Mary's koningschap dus niet waar zij aan toe waren.³⁵

Het is echter nog maar de vraag of Mary gemakkelijk een richting had kunnen kiezen. Volgens historicus Gordon Donaldson had een katholieke koers negatief kunnen uitpakken en mogelijk een burgeroorlog kunnen veroorzaken.³⁶ Tevens waren de protestanten verdeeld over haar pro-protestantse maatregelen. Uit Knox' *History* blijkt dat hij anticipeerde dat Mary zou beginnen met het vervolgen van protestanten, zelfs toen ze een protestantse politiek aanhing.³⁷ Marie de Guise had immers de protestanten willen bestrijden, dus de verwachting was dat haar dochter hetzelfde zou doen. Toch waren er ook protestanten die geloofden dat Mary zich uiteindelijk zou bekeren. Zij waren zelfs bereid om Mary te beschermen als ze door het land trok en daar de mis vierde, een aantal beschermenden zelfs haar kapelaan.³⁸ Zowel de keuze voor het protestantisme als het katholicisme was dus niet ideaal. Als Mary de katholieke route had gekozen, had de radicale groep protestanten gelijk gekregen en waren ze fel in opstand gekomen. Deze Contrareformatie had een burgeroorlog kunnen veroorzaken. Voor het volgen van de protestantse weg had Mary haar ziel moeten opofferen, terwijl de radicale

groep protestanten haar toch nooit had geloofd. Eigenlijk kon Mary nooit de juiste beslissing nemen.

CONCLUSIE

De executie van Mary is als een heroïsche, doch tragische gebeurtenis de geschiedenisboeken ingegaan. Het beeld van een katholieke martelaar die stierf voor haar land is in de negentiende eeuw sterk geromantiseerd, en doet het inmiddels ook goed in het verhaal van Schotse onafhankelijkheid. Toch is dit vooral een bevestiging dat haar legitimiteit als vorst sterk gedaald was. Hoewel haar voorgangers James I en James III ook om het leven waren gebracht met behulp van hun eigen adel, waren zij niet officieel berecht. Daarnaast was het executeren van een vorst in de vroegmoderne tijd nog altijd volkomen onacceptabel. Het feit dat Mary nu wel op een officiële manier geëxecuteerd kon worden, is dus veelzeggend voor haar positie als vorst.

De legitimiteitsproblemen waar Mary mee te maken kreeg, waren niet uniek voor haar regeerperiode, zowel haar moeder als vorsten in andere delen van Europa kregen met soortgelijke kwesties te maken. In veel opzichten had Marie de Guise zelfs een lastigere positie. Als regent had ze minder bevoegdheden dan een vorst, waardoor ze bijvoorbeeld ook geen gebruik kon maken van theorieën over het koningschap. Daarnaast was Marie directer verbonden aan Frankrijk dan Mary, ze groeide op in de De Guise-familie en het idee dat zij ooit Schotland zou besturen was lange tijd niet aan de orde. Ook is het aannemelijk dat John Knox *The First Blast* aan Marie richtte, waardoor zij het meeste onder de negatieve impact van publicaties over vrouwelijke heersers zou moeten lijden. Tijdens de Reformatie was het daardoor makkelijk om haar negatief af te beelden, helemaal omdat zij bijvoorbeeld in Perth hard optrad tegen protestanten. Maar Marie behield het respect van beide religieuze

groeperingen door met een duidelijk beleid te regeren. Ze maakte gebruik van de politieke ervaring uit haar familie en keek naar Schotland terwijl ze haar blik op de Europese politiek gericht hield, waardoor ze besluiten nam die het land ten goede zouden komen. Marie heeft de Reformatie niet weten terug te dringen, omdat Franse steun ontbrak of op het verkeerde moment kwam. Dit had haar legitimiteit als regent kunnen aantasten, maar het feit dat een deel van de protestanten haar altijd bleef steunen, toont dat de Reformatie niet persoonlijk tegen haar gericht was. Marie was een goede politica die luisterde naar advies en een duidelijk beleid voerde. Zaken die voor haar voor grote problemen hadden kunnen zorgen waren daardoor minder invloedrijk.

Mary bevond zich ook in een lastige situatie, maar slaagde er niet in om deze problemen op te lossen. Zo wist ze de spanning over een buitenlandse vorstin niet weg te nemen, omdat ze geen duidelijk beeld van zichzelf naar buiten bracht. Mary behield een Franse hofhouding, maar schepte verwarring met haar pro-Engelse beleid. Ook over haar positie als vrouwelijke vorst was Mary niet duidelijk. Hoewel andere vorstinnen theorieën over het koningschap gebruikten om hun legitimiteit te waarborgen, voerde Mary hier helemaal geen beleid over. Omdat ze ondertussen meerdere huwelijken aanging en de dood van haar tweede man voor speculatie zorgde, werd Mary's gender door tijdgenoten gebruikt om haar roekeloze beslissingen te verklaren. De stereotypen over de vrouw die Knox en Buchanan aanvoerden waren moeiteloos inzetbaar in kritiek over Mary's regering. Hierdoor konden tijdgenoten vrij gemakkelijk tegen haar gezag pleitten. De Reformatie bood een kader waarin al deze aspecten samenkwamen. Omdat Mary geen duidelijke religieuze richting koos, minimaliseerde ze haar steun in Schotland, en kon ze ook niet rekenen op hulp uit Frankrijk of Engeland. Door haar wankel

beleid bouwde ze dus geen groep van loyale steunbetuigers om zich heen, maar creëerde in plaats daarvan alleen maar meer vijanden. Iets wat haar uiteindelijk, letterlijk, de kop kostte.

Inge Kleefman studeerde Geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam en behaalde daarna haar master Geschiedenis en Actualiteit aan de Radboud Universiteit in Nijmegen. Haar interesse ligt vooral bij (vroegmoderne) cultuurgeschiedenis.

Eindnoten

1. Dit artikel is een bewerking van de bachelorscriptie die ik in 2020 schreef aan de Universiteit van Amsterdam. Met dank aan mijn scriptiebegeleider dr. J.A.M. (Jonas) van Tol.
2. Rosalind K. Marshall, *Mary of Guise* (herziene editie, Edinburgh 2001, oorspr. 1977), 34.
3. Ibidem, 33.
4. Ibidem, 31-32.
5. John Knox, *The historie of the reformation of the church of scotland containing five books : Together with some treatises conducing to the history*. London, Printed by John Raworth for George Thomason and Octavian Pullen (1644), <https://search.proquest.com> (07-05-2020), 119 (boek 1).
6. Ibidem, 148 (boek 2).
7. Jenny Wormald, *Mary, Queen of Scots: A Study in Failure* (herziene editie, Edinburgh 2018, oorspr. 1988), 81.
8. Ibidem, 102.
9. Ibidem, 123-124.
10. Rosalind K. Marshall, *Mary of Guise* (herziene editie, Edinburgh 2001, oorspr. 1977), 45.
11. John Knox, *The first blast of the trumpet against the monstrous regiment of women*. Geneva, By J. Poullain and A. Rebul (1558), <https://search.proquest.com/eebo> (20-05-2020), 9.
12. Ibidem.
13. Ibidem.
14. Ibidem, 14.
15. Ibidem, 15.
16. Ibidem, 18.
17. George Buchanan, *A detection of the actions of Mary Queen of Scots concerning the murder of her husband, and her conspiracie, adulterie, and pretended marriage with the Earl Bothwel. And a defence of the true Lords, maintainers of the King's Majesties action and authoritie. Written in Latine by G. Buchanan. Translated into Scotch. And now made English.*, [London : s.n.], Printed in the Year 1651. (1689/1994), <http://proxy.uba.uva.nl:2048/doc-view/> (28-04-2020), 33 (tweede deel).
18. Ibidem.
19. Ibidem.
20. Ibidem, 33.
21. John Knox, *The historie of the reformation of the church of scotland containing five books : Together with some treatises conducing to the history*. London, Printed by John Raworth for George Thomason and Octavian Pullen (1644), <https://search.proquest.com/eebo> (07-05-2020), 82 (boek 5).
22. Robert M. Healey, 'Waiting for Deborah: John Knox and Four Ruling Queens', *The Sixteenth Century Journal*, 25(2) (1994) 371-386, aldaar 375.
23. Ibidem, 378.
24. Pamela E. Ritchie, *Dynasticism and diplomacy : the political career of Marie de Guise in Scotland, 1548-1560* (1999), <https://research-repository.standrews.ac.uk> (27-04-2020), 170.
25. Jane Dawson, *Scotland Re-formed, 1488-1587* (Edinburgh 2007), 205.
26. Pamela E. Ritchie, *Dynasticism and diplomacy : the political career of Marie de Guise in Scotland, 1548-1560* (1999), <https://research-repository.standrews.ac.uk> (27-04-2020), 301-302.
27. Jane Dawson, *Scotland Re-formed, 1488-1587* (Edinburgh 2007), 211.
28. Idem, *John Knox* (New Haven 2016), 190.
29. Ibidem.
30. John Knox, *The historie of the reformation of the church of scotland containing five books : Together with some treatises conducing to the history*. London, Printed by John Raworth for George Thomason and Octavian Pullen (1644), <https://search.proquest.com/eebo> (07-05-2020), 281 (boek 3).
31. Jenny Wormald, *Mary, Queen of Scots: A Study in Failure* (herziene editie, Edinburgh 2018, oorspr. 1988), 133.
32. Ibidem, 80.
33. Agnes Strickland, *Letters of Mary, Queen of Scots: Now first published from the originals, collected from various sources, private as well as public, with an historical introduction and notes* (Londen 1845), <https://babel.hathitrust.org> (01-06-2020), 111.
34. Ibidem.
35. Jenny Wormald, *Mary, Queen of Scots: A Study in Failure* (herziene editie, Edinburgh 2018, oorspr. 1988), 125.
36. Gordon Donaldson, *All the Queen's Men: Power and Politics in Mary Stewart's Scotland* (Londen 1983), 50.
37. Jane Dawson, *John Knox* (New Haven 2016), 246.
38. Gordon Donaldson, *All the Queen's Men: Power and Politics in Mary Stewart's Scotland* (Londen 1983),